

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΣΠΟΥΔΕΣ.....	3
II. ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ-ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ	4
III. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ – ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ – ΕΡΕΥΝΑ.....	5
IV. ΕΡΓΑ.....	8
I. ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	8
A. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ	10
B. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ	12
Γ. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ	15
II. ΑΡΘΡΑ	17
III. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ	27
IV. ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ	27
V. ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ – ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΕ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	28
VI. ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ).....	30
VII. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΛΠ.....	33
VIII. ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ.....	35
IX. ΕΤΕΡΟΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	36

Χαρίκλεια Grace Ιωαννίδου του Ιωάννη

I. ΣΠΟΥΔΕΣ

- 1980 Πτυχίο Τμήματος Κλασσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
- 1982-1985 Μεταπτυχιακές Σπουδές (Ph.D.) στο Τμήμα Ελληνικών Σπουδών του Uni-versity College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου και στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης (βλ. παρακάτω). Επιβλέποντες καθηγητές: H.G.T. Maehler και D. Hagedorn αντίστοιχα.
- 1982 International Summer School in Papyrology, στο Ινστιτούτο Κλασσικών Σπουδών του Λονδίνου.
- 1983-1984 Μετά από ειδική άδεια από το University College, εγγράφηκα για το ακαδημαϊκό έτος 1983-84 στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης, όπου παρακολούθησα μαθήματα και σεμινάρια Παπυρολογίας, Παλαιογραφίας και Κλασσικής Φιλολογίας. Εργάσθηκα στο Institut für Papyrologie υπό την επίβλεψη των καθηγητών Dieter Hagedorn και Bärbel Kramer.
- 3/1986 Υποστήριξη της διδακτορικής μου διατριβής, η οποία έγινε δεκτή παμψηφεί και χωρίς διορθώσεις.

- 1988-1989 Εγγραφή στο Τμήμα Εκπαίδευσης του Freie Universität Berlin, όπου παρακολούθησα μαθήματα με περιεχόμενο τη δίγλωσση εκπαίδευση και την επανεκπαίδευση.
- 11/89-5/90 Κατόπιν εξετάσεων, παρακολούθησα τα σεμινάρια ταχείας κατάρτισης διερμηνέων της Επιτροπής της Ε.Ε. Τα σεμινάρια ήταν εξαμηνιαίας διάρκειας. Εκτός από πρακτική εξάσκηση, περιλάμβαναν και θεωρητικά μαθήματα, όπως π.χ. Ιστορία, Διεθνές Δίκαιο, Εισαγωγή στην Οικονομία κ.ά.

II. ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ-ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

1. Foreign Student Scholarship in Arts, University College London, 1983. Η υποτροφία αυτή δίνεται κάθε χρόνο στον καλύτερο αλλοδαπό φοιτητή όλων των Τμημάτων θεωρητικής κατεύθυνσης του Πανεπιστημίου.
2. Υποτροφία I.K.Y. για μεταπτυχιακές σπουδές στο εξωτερικό (1983-1986).
3. Υποτροφία του γερμανικού Ιδρύματος Gerda Henkel (1988-1991). Το Ίδρυμα αυτό χρηματοδότησε την παραμονή μου στο Βερολίνο για όλο το διάστημα που χρειάστηκε για την ολοκλήρωση του τόμου της σειράς Berliner Klassikertexte (βλ. Υπόμνημα).
4. Υποτροφία της Γερμανικής κυβέρνησης (Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz) κατά την τελευταία φάση της συγγραφής του ΒΚΤ 9.

III. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ – ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ – ΕΡΕΥΝΑ

- 1980-1981 Καθηγήτρια στο Α Γυμνάσιο Χαλανδρίου
- 1985-1987 και
1992-1993 Μεταφράστρια και διερμηνέας.
- 1986-1987 Έρευνα στο Institute of Classical Studies του Λονδίνου.
- 7/87-9/87 και
11/88-5/92 Εργάστηκα στο Ägyptisches Museum του Βερολίνου (Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz), ύστερα από πρόσκληση του διευθυντή του Μουσείου, Prof. Dr. G. Wildung, και του διευθυντή της παπυρικής συλλογής του Μουσείου, Dr. W. Brashear για να εκδώσω όλους τους φιλολογικούς παπύρους του τότε Δυτικού Βερολίνου. Τα έξοδά μου καλύφθηκαν από το Ίδρυμα Gerda Henkel, η δε έκδοση χρηματοδοτήθηκε από το Αιγυπτιακό Μουσείο, το Ίδρυμα Μουσείων του Βερολίνου (Stiftung Preussischer Kulturbesitz) και το Ίδρυμα Rutzen.
- 1/1988 Διορίστηκα στο Λύκειο Αποδήμων Ελληνοπαίδων της Βαρυμπόπης, ως καθηγήτρια με αυξημένα προσόντα. Παραιτήθηκα τον Οκτώβριο του 1988, για να μπορέσω να συνεχίσω την έρευνα στο Βερολίνο.
- 1988-2004 Παράδοση μαθημάτων Παπυρολογίας (κάθε Φεβρουάριο) στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, στα πλαίσια του Φροντιστηρίου Ιστορικών Επιστημών, που διοργανώνεται από το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών και απευθύνεται σε τελειόφοιτους και νεαρούς επιστήμονες.

- 2/93-10/93 Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης (Π.Δ. 407/82).
- 10/93-5/95 Διδασκαλία στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης. (Π.Δ. 407/82). Δίδαξα Ξενοφώντα, Θουκυδίδη, Εισαγωγή στην Αρχαία Ελληνική Ιστορία, Ιστορία της Ελληνιστικής Αιγύπτου και Παπυρολογία.
- 5/95 Με την Α.3666/3.2.95 Πρυτανική Πράξη (ΦΕΚ 89/17.5.95 τ. ΝΠΔΔ) διορίστηκα Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας του Δ.Π.Θ. και ανέλαβα καθήκοντα στις 24-5-95.
- 9/98 Μονιμοποιήθηκα στη θέση της Επίκουρης Καθηγήτριας με την Πρυτανική Πράξη Α 6919/21-7-98, ΦΕΚ 10-9-98.
- 5/99 Με την Πρυτανική Πράξη Α 2985/16-2-99, η οποία δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ τ. ΝΠΔΔ 61/15-4-99, μετακινήθηκα στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ. και ανέλαβα υπηρεσία την 4-5-99.
- 2000 - Εκλογή (εξέλιξη) σε θέση Αναπληρώτριας Καθηγήτριας στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ. Διορίστηκα στις 24-6-2000 (ΦΕΚ τ. ΝΠΔΔ 157/23-6-00).
- 2000-2005 Αναπληρώτρια Πρόεδρος του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ. (Απόφαση Συγκλήτου 32/554/29-6-2000).
- 2005-2013 Πρόεδρος του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ.

4/2006- Εκλογή σε θέση Καθηγήτριας στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ. (ΦΕΚ διορισμού 452/4.12.2006 τ. Γ' Ν.Π.Δ.Δ.).

Από την εποχή που εργαζόμουν στο Παν/μιο Κρήτης (Π.Δ. 407/82) μέχρι σήμερα, έχω διδάξει: Αρχαία Ελληνικά (Θουκυδίδη, Ξενοφώντα, Ιώσηπο, Ευριπίδη, Μυθιστόρημα, Αίσωπο, Θεματογραφία), Αρχαία Ιστορία, Ελληνιστική Ιστορία, Εισαγωγή στην Παπυρολογία, Παπυρολογία (έγγραφα), και Παπυρολογία (φιλολογικά κείμενα).

IV. ΕΡΓΑ

i. ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. Διδακτορική διατριβή: *An Edition of Unpublished Private Letters on Papyrus*, Ph.D., University College, University of London, 1986, 242 σελ.

Η διατριβή, όπως φαίνεται και από τον τίτλο της, περιλαμβάνει την έκδοση μιας συλλογής 21 ανέκδοτων παπύρων, οι οποίοι είχαν έρθει στο φως στα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα, κατά τη διάρκεια των αγγλικών ανασκαφών υπό τους B.P. Grenfell και A.S. Hunt στην Οξύρρυγχο, πρωτεύουσα νομού της Αιγύπτου. Ανήκουν στην Egypt Exploration Society, η οποία μου έδωσε και την άδεια να τους εκδώσω. Οι πάπυροι της διατριβής είναι όλοι ελληνικοί και περιέχουν ιδιωτικές επιστολές που χρονολογούνται από τον 1ο μέχρι και τον 6ο αιώνα μ.Χ.

Η διατριβή αποτελείται από δύο ενότητες.

Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει:

- α. Περιγραφή και χρονολόγηση του κάθε κειμένου. Μετά τη συντήρηση του παπύρου, πρώτο βήμα του εκδότη είναι να τον περιγράψει και να το χρονολογήσει. Στην περίπτωση των παπύρων της συγκεκριμένης συλλογής, όπως συχνά συμβαίνει με τις ιδιωτικές επιστολές, μοναδικό κριτήριο για τη χρονολόγηση είναι η παλαιογραφική αξιολόγηση της γραφής. Ένας έμπειρος μελετητής είναι σε θέση να χρονολογήσει ένα πάπυρο βάσει παλαιογραφικών κριτηρίων με ακρίβεια + 50 ετών.
- β. Μεταγραφή. Η «αποκρυπτογράφιση» του παπυρικού κειμένου είναι έργο δύσκολο, γιατί ο πάπυρος συχνά βρίσκεται σε κακή κατάσταση και η γραφή του είναι δυσανάγνωστη. Η ίδια η γλώσσα των ιδιωτικών επιστολών, που τις περισσότερες φορές έχουν συνταχθεί από ανθρώπους με ελάχιστες γραμματικές γνώσεις, αλλά και από Αιγυπτίους, για τους οποίους η ελληνική ήταν ξένη γλώσσα, αποτελεί πολλές φορές εμπόδιο στην κατανόησή τους.
- γ. Κριτικό υπόμνημα.

δ. Αγγλική μετάφραση.

ε. Εκτενή σχολιασμό. Τα σχόλια θίγουν προβλήματα γλωσσολογικά, προτείνουν πιθανές εναλλακτικές αναγνώσεις, ή δίνουν πληροφορίες που βοηθούν στην κατανόηση του ιστορικού και κοινωνικού πλαισίου της εποχής κάθε επιστολής. Άλλοτε ασχολούνται με θεσμούς (όπως π.χ. η ύδροφυλακία, σσ. 19-21) και άλλοτε περιγράφουν στοιχεία του καθημερινού βίου (όπως π.χ. τα στηρίγματα για κουνουπιέρες στο κρεβάτι, σελ. 98), που μας βοηθούν στο να φανταστούμε με λεπτομέρειες την πραγματικότητα των απλών ανθρώπων.

Η δεύτερη ενότητα της διατριβής περιέχει γλωσσολογική μελέτη των παπύρων. Το γλωσσολογικό υλικό καταγράφηκε και ταξινομήθηκε, ενώ μέσω της σύγκρισής του με υλικό από άλλους, μη φιλολογικούς, παπύρους, όπως και από κλασικά λογοτεχνικά κείμενα, έγινε απόπειρα να μελετηθεί η εξελικτική πορεία της γλώσσας από την αρχαία στη νέα ελληνική. Η γλώσσα των μη φιλολογικών παπύρων αποκλίνει σημαντικά από την πολυμελετημένη αττική και συχνά περιέχει στοιχεία της νέας ελληνικής. Επίσης η ορθογραφία είναι συχνά ιδιόρρυθμη και απεικονίζει την προφορά της ελληνιστικής, ρωμαϊκής και βυζαντινής περιόδου. Σε άλλες περιπτώσεις πάλι είναι εμφανής η αιγυπτιακή (κοπτική) επίδραση. Γι' αυτό θεωρήθηκε αναγκαία η φωνολογική, μορφολογική και συντακτική ανάλυση της ελληνικής αυτών των επιστολών. Ειδικά το τελευταίο τμήμα, δηλαδή η παρουσίαση και συγκριτική ανάλυση συντακτικών προβλημάτων, έρχεται να καλύψει ένα μεγάλο βιβλιογραφικό κενό.

Τέλος, η διατριβή περιέχει πλήρεις indices.

2. E.W. Handley, H.G. Ioannidou, P.J. Parsons, J.E.G. Whitehorne, *The Oxyrhynchus Papyri*, Vol. LXI, London 1992. Published for the British Academy by the Egypt Exploration Society. 70 & πίνακες & indices.

Ο πρώτος τόμος της σειράς *The Oxyrhynchus Papyri* εκδόθηκε μετά την πρώτη ανασκαφική περίοδο των Grenfell και Hunt στην Οξύρρυγχο, το 1898. Η σειρά σήμερα έχει φτάσει τον 70ό τόμο, ενώ το υλικό που βρέθηκε στην Οξύρρυγχο επαρκεί για έρευνες πολλών δεκαετιών ακόμα. Τα κείμενα που ανακτήθηκαν κατά τη διάρκεια των ανασκαφών είναι ποικίλου περιεχομένου. Συμπεριλαμβάνονται σπαράγματα μεγάλης λογοτεχνικής αξίας, όπως και κάθε λογής έγγραφα, ιατρικά, μαγικά, αστρολογικά κείμενα, νομικοί κώδικες, προσκλήσεις σε δείπνα, ιδιωτικές επιστολές κ.ά., με λίγα λόγια ένα τεράστιο δείγμα που απεικονίζει τη ζωή μιας ακμάζουσας μητροπόλεως.

Οι επιστολές που περιέχονταν στη διατριβή μου δημοσιεύθηκαν από την Egypt Exploration Society στον τόμο 59 (1992) της σειράς P.Oxy. Η αναθεώρηση έγινε από εμένα, ενώ σε θέματα μορφοποίησης του κειμένου συνεργάστηκε και ο επιμελητής της σειράς. Η έκδοση αυτή πραγματοποιήθηκε με επιχορήγηση της Βρετανικής Ακαδημίας.

α. Βιβλιοκρισίες

- i. J.M.S. Cowey, *The Classical Review* (New Series) 44 (1994), 386-388.
  - ii. J. Lenaerts, *Chronique d' Égypte* 70 (1995), 295.
  - iii. Jean Lenaerts, *Chronique d' Égypte* 72 (1997), σσ. 295-300. Στη βιβλιοκρισία του ο Jean Lenaerts έγραψε για το έργο αυτό (και ειδικά για το τμήμα του οποίου είμαι συγγραφέας): “Ce recueil, dont la composition éclectique n’ est pas le moindre charme, enrichit d’ une foule de détails intéressants notre connaissance de la littérature, des institutions, de la vie quotidienne et du vocabulaire grec”.
3. *Catalogue of the Literary Papyri (Berliner Klassikertexte IX)*, Berlin 1996: Verlag Philipp von Zabern, 267 σελ. & 83 πίνακες.

Μετά από πρόσκληση του Αιγυπτιακού Μουσείου του Βερολίνου (Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz), ανέλαβα την έκδοση ενός νέου τόμου της σειράς Berliner Klassikertexte (**BKT**), ο οποίος περιέχει το σύνολο της συλλογής λογοτεχνικών παπύρων του Αιγυπτιακού Μουσείου του πάλαι ποτέ Δυτικού Βερολίνου. Η σειρά αυτή είχε πρωτοεμφανισθεί το 1904 και κατά τη διάρκεια του βίου της εκδότες των τόμων της υπήρξαν οι: **H. Diels, W. Schubart, K. Kalbfleisch, H. Schoene, H. v. Arnim, U. von Wilamowitz-Moellendorff**. Η έκδοση της σειράς που την είχε ξεκινήσει ο **Willamowitz** σταμάτησε μοιραία το 1939 και αναβίωσε μετά από περισσότερα από πενήντα χρόνια, με την έκδοση του παρόντος έργου. Σκοπός του νέου αυτού τόμου ήταν να κάνει όλα τα σπαράγματα των λογοτεχνικών παπύρων της συλλογής προσιτά στον ειδικευμένο αναγνώστη. Αυτό ίσχυε ιδιαίτερα για τα μέχρι τούδε άγνωστα κείμενα και για αυτά των οποίων μερικά αποσπάσματα ήταν μοιρασμένα μεταξύ του δυτικού και του ανατολικού τμήματος της επί δεκαετίες διχασμένης πόλης του Βερολίνου.

Οι πάπυροι της συλλογής είναι 206. Παρουσιάζουν μεγάλη θεματολογική ποικιλία, υπάρχουν π.χ. αποσπάσματα από τα ομηρικά έπη, ή τραγωδίες του Ευριπίδη, δίπλα σε νομικά ή αστρολογικά κείμενα. Από το σύνολο των κειμένων, περίπου τα μισά ήταν ήδη δημοσιευμένα. Πολύ συχνά η δική μου μεταγραφή αποτελεί βελτίωση της ανάγνωσης του προηγούμενου εκδότη. Τα υπόλοιπα κείμενα ήταν ανέκδοτα, άρα η συνολική ευθύνη της παρουσίας τους βαρύνει εμένα. Ο τόμος περιλαμβάνει την περιγραφή και χρονολόγηση του κάθε κειμένου, τη μεταγραφή του και την υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Η έκδοση ανετέθη μετά από χρονοβόρα διαδικασία επιλογής στον εκδοτικό οίκο Philipp von Zabern, γνωστό για υψηλής ποιότητας εκδόσεις αρχαιογνωστικού περιεχομένου. Επιχορηγήθηκε από το Αιγυπτιακό Μουσείο, το Ίδρυμα Μουσείων του Βερολίνου (Stiftung Preussischer Kulturbesitz) και το Ίδρυμα Rutzen. Σύμφωνα δε με την αναφορά του καθηγητή W. Lurpe «πρόκειται για ένα ιδιαίτερα σημαντικό

έργο». Ο νέος αυτός τόμος φιλοδοξεί να γίνει εγχειρίδιο χρήσιμο σε κάθε παπυρολόγο, αλλά και κλασικό φιλόλογο γενικότερα.

β. Βιβλιοκρισίες

H. Maehler, *Atti del V Seminario Internazionale di Papirologia* 1994, σελ. 145: “...Di giovani papirologi, bravi e capaci, oggi ce ne sono non pochi: lasciateli lavorare, aprite loro i magazzini. Un esempio molto incoraggiante ce lo darà il catalogo dei papiri letterari di Berlino (di prossima pubblicazione, curato da H.G. Ioannidou) che coterrà un gran numero di frammenti inedite, anche pezzi non anchora identificati, che verranno messi a disposizione della collectiva amicitia papyrologorum”.

W. Luppe, *Archiv für Papyrusforschung* 43/1 (1997), σελ. 83: “...Die Herausgeberin hat die bereits edierten Texte neu verglichen, die übrigen erstmals transkribiert. Die Texte sind in der üblichen Weise ediert, mit Maßangaben, Herkunftsort, Zeitangabe, genauer Beschreibung und Bibliographie (soweit ediert). Alle Texte sind, soweit möglich, mit Worttrennung ohne Akzente und Spiritus dargeboten. Bekannte Texte sind vollständig ergänzt; bei unbekanntem sind nur ziemlich sichere Vervollständigungen gegeben... Der Band ist übersichtlich gestaltet...”

Les Études Classiques 65 (1997), σελ. 189: “Ce magnifique ouvrage vient apporter une issue heureuse aux aventures de ces papyrus berlinois...”

Jean-Luc Fournet, *Revue des Études Grecques* 2/1999: “La libéralité de cette entreprise est digne de notre reconnaissance en même temps que la qualité du travail papyrologique de l’éd. mérite des éloges.”

4. *Πολιτισμικές προκαταλήψεις και αλληλεπιδράσεις στην αρχαιότητα: το παράδειγμα της ελληνορωμαϊκής Αιγύπτου*, Αθήνα, 2000: Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 253 σελ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εντοπισθεί το «σημείο εκκίνησης» του αντιθετικού ζεύγους *Έλληνες-βάρβαροι* στην περίπτωση της ελληνορωμαϊκής Αιγύπτου και να μελετηθεί η λειτουργία του, οι αυξομειούμενες εντάσεις του και ο μετασχηματισμός του μέσα στη διάρκεια της μακραίωνης συνύπαρξης των Ελλήνων και των Αιγυπτίων. Έγινε προσπάθεια να ανιχνευθεί το κοινό ιδεολογικό υπόστρωμα το οποίο συνέιχε τους Έλληνες στην Αίγυπτο για πολλούς αιώνες, τους προσδιόριζε και τους ξεχώριζε ή τους ένωνε με τους υπόλοιπους κατοίκους της. Στην αναζήτηση αυτή ελήφθησαν υπόψη δύο δεδομένα που περιορίζουν την απολυτότητα των συμπερασμάτων:

Το *πρώτο* έχει να κάνει με το χρόνο: η υπό εξέταση περίοδος εκτείνεται σε μεγάλη διάρκεια, και, όσο πλούσιες και να είναι οι πηγές μας, ένα συμπέρασμα που μπορεί να ισχύει μια συγκεκριμένη στιγμή, μπορεί να έχει μεταβληθεί λίγες δεκαετίες αργότερα. Συνεπώς, ο διαχωρισμός σε ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο, αν και είναι αναπόφευκτος, είναι ανεπαρκής. Την ανεπάρκεια αυτή υπέδειξε και ο N. Lewis στο άρθρο του στον τόμο *On Government and Law in Roman Egypt*, (εκδ. A. Hanson), Atlanta, GA, 1995, σσ. 138-149, όπου αναλύεται το ορθό του διαχωρισμού σε *ελληνιστική* και *ρωμαϊκή* περίοδο και απορρίπτεται ο σύνθετος όρος *ελληνορωμαϊκή Αίγυπτος*.

Το *δεύτερο* έχει να κάνει με το κουβάρι των σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων που δημιουργούνται μέσα σε μια κοινωνία. Μια κοινωνία είναι ένας πολύ περίπλοκος και αέναα μετασχηματιζόμενος οργανισμός, και, στην περίπτωσή μας μάλιστα, δεδομένης και της τεράστιας χρονικής μας απόστασης, δεν είναι εύκολο να κατανοήσουμε πάντα τις λεπτές διαφορές μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και τάξεων. Γι' αυτό και έγινε προσπάθεια να χωρισθούν οι Έλληνες της ελληνορωμαϊκής Αιγύπτου σε τρεις κατηγορίες: τους κατοίκους της Αλεξάνδρειας

και των άλλων ημι-αυτόνομων πόλεων, τους κατοίκους των μητροπόλεων των νομών, και τους κατοίκους της υπαίθρου.

Το βιβλίο αποτελείται από επτά κεφάλαια. Στον πρόλογο αναπτύσσονται οι στόχοι της μελέτης. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της γενικότερης στάσης των Ελλήνων απέναντι στο ξένο, από τους ομηρικούς μέχρι τους ρωμαϊκούς χρόνους. Στο τρίτο, το ενδιαφέρον της έρευνας επικεντρώνεται στις σχέσεις των Ελλήνων με τους Αιγυπτίους, όπως αυτές απεικονίζονται στα πνευματικά έργα των πρώτων. Στο τέταρτο, εξετάζεται η στάση των Αιγυπτίων απέναντι στους Έλληνες, πριν και μετά την κατάκτηση της Αιγύπτου από τον Αλέξανδρο. Στο πέμπτο, μελετάται ο βαθμός της πολιτισμικής ώσμωσης των δύο εθνοτήτων κατά τη μακραιώνη συμβίωσή τους. Εξετάζεται το πατυρολογικό υλικό το οποίο μας παρέχει πληροφορίες για το είδος της συνύπαρξης, για τις εντάσεις που δημιουργήθηκαν, για τη διγλωσσία που ανέκυψε, το θρησκευτικό συγκρητισμό, για τη μαγεία, την αστρολογία, την εκπαίδευση και το δίκαιο.

Η έρευνα, τέλος, καταλήγει στην εκ νέου διαπίστωση ότι είναι δύσκολο να χρησιμοποιήσουμε τις προϋπάρχουσες απόψεις μας για την κοινωνία ως γνώμονα για την κατανόηση της αρχαιότητας. Δεν μπορούμε επίσης να καταλήξουμε σε απόλυτα συμπεράσματα του τύπου «οι Έλληνες ήταν ξενόφοβοι», ή «οι Έλληνες ήταν ξενόφιλοι». Ούτε μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι Έλληνες της ελληνορωμαϊκής Αιγύπτου παρέμειναν ανεπηρέαστοι από τον αιγυπτιακό πολιτισμό, ή, αντίστροφα, ότι οι Αιγύπτιοι έμειναν ανέγγιχτοι από την συνύπαρξή τους με τους νέους συμπολίτες τους. Γιατί, αν και σε όλη τη διάρκεια της χιλιετίας μετά τον Αλέξανδρο παραμένουν ανιχνεύσιμες και οι δύο παραδόσεις, η ελληνική και η αιγυπτιακή, έχουμε άπειρες αποδείξεις ώσμωσης των δύο πολιτισμών. Ώσμωσης που είναι φανερή σε όλους τους τομείς: στην καθημερινή ζωή, στη διοίκηση, στη γλώσσα, τη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία και την τέχνη. Αυτή η γρήγορη ώσμωση ίσως να ήταν εν μέρει υπεύθυνη και για τη σχεδόν απόλυτα ειρηνική

συμβίωση των δύο λαών.

γ. Βιβλιοκρισία

J. Kramer, *APF* 47/1 (2001), 182-184: "... Als Gesamturteil über das vorliegende Buch von Frau Ioannidou läßt sich sagen, daß es sich um einen gelungenen Versuch handelt, einem gebildeten...Lesepublikum Griechenlands Facetten der nationalen Geschichte nahzubringen, von denen man dort normalerweise wenig hört; daß dabei die Papyri immer wieder als Hauptinformationsquelle dienen, ist besonders erfreulich in einem Land, in dem traditionellerweise für die alte Geschichte auf antike Historiographen zurückgegriffen wird. Ein besonders schöner Abschnitt, in dem der Wert der Papyrologie für die Altertumswissenschaft hervorgehoben wird, verdient (nicht wegen der Neuigkeit der Erkenntnisse, sondern wegen der Prägnanz der Darstellung), auch nichtgriechischen Lesern bekannt gemacht zu werden und sei daher hier in Übersetzung geboten: ... Solche werbenden Worte kann die Papyrologie nicht nur in Griechenland vertragen!"

5. *Μελαγχολία. Η αρχαία ελληνική άποψη*, Αθήνα 2005: Εκδόσεις Γρηγόρη, σελ. 146.

Το σύγγραμμα πραγματεύεται τις αρχαίες ελληνικές απόψεις για τη μελαγχολία. Σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες ιατρούς, η υπερπαραγωγή της μέλαινας χολής, ενός από τα τέσσερα υγρά που κυκλοφορούσαν στον ανθρώπινο οργανισμό, ήταν πιθανό να προκαλέσει ψυχικά, αλλά και καθαρά σωματικά νοσήματα, τα καλούμενα *μελαγχολικά*. Η μελαγχολία ήταν μία ασθένεια, η οποία είχε διάφορες διαβαθμίσεις, που κυμαίνονταν από μια απλή μελαγχολική, και, ενδεχομένως, και δημιουργική, διάθεση, μέχρι τις βαριές ψυχοπάθειες, οι οποίες μπορούσαν να καταλήξουν ακόμα και στην αυτοκτονία.

Γίνεται απόπειρα να καταδειχθεί η σχέση της ιατρικής με τη φιλοσοφία, καθώς επίσης και να παρουσιασθεί η καθαρά ιατρική προσέγγιση του θέματος. Εξετάζονται τα συμπτώματα της ασθένειας, όπως τα περιέγραψαν οι αρχαίοι ιατροί, και γίνεται μια απόπειρα ταξινόμησής τους. Επίσης, έχουν συλλεχθεί και παρατεθεί οι διάφορες θεραπείες που προτεινόνταν.

Στο έργο αυτό, γίνεται επίσης προσπάθεια παραλληλισμού των αρχαίων παρατηρήσεων και απόψεων με τη σύγχρονη φιλοσοφική και ψυχολογική αντιμετώπιση της ψυχικής νόσου.

Μια τέτοια απόπειρα συνολικής προσέγγισης του θέματος της μελαγχολίας, είναι πρωτότυπη για τα διεθνή βιβλιογραφικά δεδομένα, μια που συνήθως οι σχετικές δημοσιεύσεις είναι κατακερματισμένες και συχνά αποτελούν μέρος των εγχειριδίων της Ιστορίας της Ψυχιατρικής.

ii. ΑΡΘΡΑ

1. **“P.Berol. 21298: Introduction to a Horoscope”**, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 72 (1988), 261-263.

Αυτό το κείμενο είναι μια «φιλοσοφική» εισαγωγή σε ένα ωροσκόπιο του 3ου μ.Χ. αιώνα. Ο αστρολόγος εξαιρεί τις δυνατότητες της τέχνης του, πριν προχωρήσει στην ανάλυση του ωροσκοπίου του πελάτη του. Το παρόν κείμενο αποτελεί μια επιπλέον μαρτυρία για το γεγονός ότι κατά την αρχαιότητα οι όροι *αστρονομία* και *αστρολογία* ήταν συνώνυμοι, ενώ βλέπουμε να εκφράζεται ξανά η πεποίθηση ότι η αστρολογία στηρίζεται σε επιστημονικούς υπολογισμούς, γεγονός που την καθιστά πιο αξιόπιστη από άλλους τρόπους πρόβλεψης του μέλλοντος. Ο μεγάλος αριθμός παπύρων της ρωμαϊκής εποχής που περιέχουν αστρολογικά κείμενα πρέπει να είναι προϊόν της μεγάλης οικονομικής, πνευματικής και ψυχολογικής ανασφάλειας των ανθρώπων της εποχής. Η ανασφάλεια αυτή τους οδηγούσε σε αποδοχή νέων θρησκειών, στην ευρύτατη χρήση της μαγείας και σε προσπάθειες να προβλέψουν και να ελέγξουν το μέλλον τους.

2. **“P.Berol. 21293: School Exercise”**, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 72 (1988), 264-266.

Το κείμενο – γραμμένο σε περγαμινή – είναι απόσπασμα σχολικού εγχειριδίου. Στην Αίγυπτο έχουν βρεθεί αρκετά σχολικά εγχειρίδια, τα πιο πλήρη των οποίων ξεκινάνε από απλές ασκήσεις (όπως π.χ. αλφάβητος, συλλαβισμός) και καταλήγουν σε ανθολόγια δύσκολων κλασικών κειμένων. Η διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και παιδείας για περίπου μία χιλιετία στη μακρινή Αίγυπτο στηρίχθηκε εν πολλοίς στο γεγονός ότι οι ελληνικές κοινότητες διατήρησαν τους θεσμούς τους και ποτέ δεν παραμέλησαν τη μύηση των παιδιών τους στα ελληνικά γράμματα.

3. **“Theotokion und Osterhymnus”**, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 89 (1991), 39-43.

Δημοσίευση παπύρου περιέχοντος ύμνους του 7ου/8ου αιώνα. Σε κάθε πλευρά σώζονται 7 σειρές. Στο recto έχουμε ένα *θεοτόκιο*, το οποίο ακολουθείται από μια χριστολογική στροφή, ενώ ο ύμνος του verso αναφέρεται στην ανάσταση του Ιησού.

Τα κείμενα είναι πολύ αποσπασματικά, η γλώσσα τους ιδιόρρυθμη, επηρεασμένη από την κοπτική, με πολλά ορθογραφικά λάθη που συνεπάγονται και ανάλογη δυσκολία προσέγγισης. Εμφανίζονται πολλές παραλλαγές οικείων εκφράσεων, γνωστών από άλλους ύμνους. Κάθε μια από αυτές έχει σχολιασθεί χωριστά και έχουν προταθεί λύσεις για τη σωστή ανάγνωση και τη συμπλήρωση των κενών.

4. **«Παπυρικές μαρτυρίες για πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις στην έλληνορωμαϊκή Αίγυπτο»**, *Παρνασσός* 57 (1995), 88-106.

Οι πάπυροι παρέχουν στο μελετητή της αρχαιότητας τη μοναδική ευκαιρία να παρακολουθήσει κάθε πτυχή της ζωής των κατοίκων της Αιγύπτου για μια μεγάλη χρονική περίοδο. Η εθνική πολυφωνία αυτών των κατοίκων μας προκαλεί να ερευνήσουμε το βαθμό επαφής των διαφόρων κοινοτήτων και το βαθμό συνείδησης της ιδιαιτερότητάς τους. Και αυτό το άρθρο αποτελείται από δύο χωριστές ενότητες. Στη μία εξετάζονται οι σχέσεις των Αιγυπτίων με τους Έλληνες και στην άλλη οι σχέσεις των Εβραίων με τους Έλληνες.

Στην πρώτη περίπτωση βλέπουμε ότι, παρά την απροθυμία που επέδειξαν οι μελετητές μέχρι τη σύγχρονη εποχή να το αποδεχθούν, στην κοινωνία της Αιγύπτου κατά τους ελληνορωμαϊκούς χρόνους έλαβε χώρα μια πολιτισμική ώσμωση που γίνεται ορατή σε όλες τις εκφάνσεις του βίου των ελληνικής και αιγυπτιακής καταγωγής κατοίκων.

Οι Εβραίοι κάτοικοι της Αιγύπτου απ' την άλλη πλευρά, κατά τη διάρκεια της πολεμαϊκής περιόδου υπηρετούν στο στρατό, εγκαθίστανται σ όλη την επικράτεια και εξελληνίζονται σε τέτοιο βαθμό, που γίνεται επιτακτική η ανάγκη να μεταφραστούν οι γραφές τους στην ελληνική, γεγονός που αποτέλεσε και το υπόβαθρο της μελλοντικής διεθνοποίησης του Χριστιανισμού. Κατά τη ρωμαϊκή εποχή όμως, η πολιτική διακρίσεων της διοίκησης, υποδαυλίζει τη σοβούσα αντιζηλία μεταξύ των Ελλήνων και των Εβραίων. Οι σχέσεις των δύο αυτών εθνοτήτων γίνονται προβληματικές και κατά περιόδους βίαιες, εμφανίζεται δε και οργανωμένος αντισημιτισμός. Ο αντισημιτισμός αυτός εκφράσθηκε και στα λαϊκά προπαγανδιστικά κείμενα που ονομάζουμε *Πράξεις Εθνικών Μαρτύρων* ή *Πράξεις Αλεξανδρινών*, όπου ηρωικοί Έλληνες, θύματα Εβραίων συκοφαντών, φέρονται να καταδικάζονται σε μαρτυρικό θάνατο από τους Ρωμαίους.

Με την επικράτηση του Χριστιανισμού ο αντισημιτισμός παίρνει ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις, ενώ ο τραγικός επίλογος των Εβραίων της Αλεξανδρείας γράφεται από τον Πατριάρχη Κύριλλο, ο οποίος υποκίνησε ένα έξαλλο πλήθος φανατικών μοναχών και περιθωριακών λαϊκών να εξοντώσουν την εβραϊκή κοινότητα που είχε αρχίσει να δείχνει σημάδια ανάρρωσης από τα γεγονότα του 115-116 μ.Χ.

5. **“A Note on συνακτικός”**, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 118 (1997), 162.

Στο άρθρο αυτό αποδεικνύεται ότι στην κόμη Κέλλι (Ισμάντ-ελ-Καράμπ) του Μωθίτη νομού, στην όαση της Σαχάρας Ντάκλα, υπήρχε κοινότητα ελληνόφωνων Μανιχαϊστών, οι οποίοι στις θρησκευτικές συναντήσεις τους χρησιμοποιούσαν ελληνόφωνους *αναγνώστες*. Η υπόθεση αυτή, πολύ σύντομα επικυρώθηκε και από τα νέα ευρήματα στην Κέλλι.

6. **«Οί Έλληνες και τὸ “ξένο”. Ἀπὸ τὸν Ὅμηρο στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ»**, *Παρνασσός* 60 (1998), 237-251.

Η στάση των Ελλήνων απέναντι στους «βαρβάρους» δεν ήταν ενιαία όλες τις εποχές. Στην Ιλιάδα η λέξη *βάρβαρος* απαντά μόνο ως συνθετικό (π.χ. *βαρβαρόφωνοι*), και επιδεικνύεται έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στους άξιους αντιπάλους, τους Τρώες. Επίσης, οι αρχαιότερες εικαστικές απεικονίσεις παρουσιάζουν τους Τρώες ως Έλληνες πολεμιστές. Η εικόνα του ξένου αρχίζει να παγιώνεται ως στερεότυπο αργότερα. Τα πρώτα δείγματα μας τα παρέχει ο Αρχίλοχος, ενώ, όσο δημιουργείται η συλλογική συνείδηση των ίδιων των Ελλήνων, τόσο σχηματοποιείται και η αντίληψή τους για τους ξένους. Μετά τη νίκη στα Μηδικά, τα κλασικά κείμενα απεικονίζουν μια διπολική αντίληψη για τον κόσμο. Από τη μια μεριά οι ηρωικοί, δημοκρατικοί, λιτοδίαιτοι, αθλητικοί και μορφωμένοι Έλληνες, και από την άλλη οι δειλοί, δεσποτικοί ή δουλοπρεπείς, τρυφηλοί και απολίτιστοι ξένοι. Την αποδοχή βέβαια αυτού του στερεότυπου έθεσαν υπό αμφισβήτηση πολλοί λόγιοι Έλληνες, όπως μπορούμε να δούμε στα έργα τους. Οι μετέπειτα κατακτήσεις του Αλεξάνδρου και η στενή επαφή των Ελλήνων με άλλους πολιτισμούς άλλαξε τον ορισμό του Έλληνα και του βαρβάρου. Το ελληνικό παρέμεινε ο αντίποδας της βαρβαρότητας, όμως η έμφαση δε βρίσκεται στην εθνική προέλευση, αλλά στην αρετή και την παιδεία, που είναι τα αντίθετα της βαρβαρότητας. «Έλλην» μπορεί να είναι ο μετέχων της ελληνικής παιδείας, άσχετα από την καταγωγή του.

7. “Greeks and Egyptians in Roman Egypt. Some Aspects Illustrating Changes in Identities”, *Πρακτικά ΙΑ Διεθνούς Συνεδρίου Κλασσικών Σπουδών*, Καβάλα, 24-30 Αυγούστου 1999, Τόμος Α: Αθήνα 2001, 405-414.

Η ρωμαϊκή διοίκηση, με ελάχιστες εξαιρέσεις, θεώρησε όλους τους κατοίκους της Αιγύπτου Αιγυπτίους, ανεξαρτήτως της καταγωγής τους. Οι Ρωμαίοι παραδοσιακά έβλεπαν την Αίγυπτο με ιδιαίτερη καχυποψία, καχυποψία που είχε τραφεί και από την προπαγάνδα του Οκταβιανού κατά τη διάρκεια της εκστρατείας

του εναντίον του Αντωνίου και της Κλεοπάτρας. Η στάση αυτή, όπως και η αδυναμία των Ρωμαίων να αναγνωρίσουν τις λεπτές διαφορές καταγωγής των κατοίκων της Αιγύπτου, οδήγησαν σε έξαρση του ταξικού και φυλετικού μίσους στην Αίγυπτο. Η αλλαγή αυτή γίνεται εμφανής τόσο στη λογοτεχνία, όσο και στα παπυρικά έγγραφα, και μεταμορφώνει τις κοινωνικές δομές που είχαν διαμορφωθεί κατά τη διάρκεια της πτολεμαϊκής διοίκησης.

8. **“P.Berol. 25706: Riot in the Hippodrome?”**, *Archiv für Papyrusforschung* 46/1 (2000), 51-61.

Ο μεγάλος αυτός πάπυρος (73 x 32.5 cm), που είχε έρθει στο φως στις 20 Δεκεμβρίου 1905, κατά τη διάρκεια των ανασκαφών του Otto Rubensohn στην Ερμούπολη, παρουσιάζει τεράστιες, συχνά μάλιστα ανυπέρβλητες, δυσκολίες στην ανάγνωση, που οφείλονται στο γεγονός ότι σε πολλά σημεία η μελάνη έχει ξεθωριάσει, και στο ότι αλλού λείπουν μεγάλα τμήματα του παπύρου. Χρονολογείται με παλαιογραφικά κριτήρια στο τέλος του 6ου / αρχές του 7ου αιώνα μ.Χ. και περιέχει επίσημη επιστολή, κατά τα φαινόμενα διοικητικού χαρακτήρα. Η επιστολή πιθανόν να έχει γραφεί στην Αντινούπολη. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουμε συνυπολογίζοντας πολλές ενδείξεις: 1. Στον στ. 6 πιθανόν να υπάρχει αναφορά στον άγιο Κολλούθο, πολιούχο της Αντινυπόλεως. 2. Υπάρχουν πολλές αναφορές σε κάποιον δούκα, προφανώς το δούκα της Θηβαΐδος, του οποίου η έδρα πρέπει να βρισκόταν στην Αντινούπολη. 3. Η Ερμούπολη, όπου βρέθηκε η επιστολή, δεν διέθετε ιπποδρόμιο, ενώ η γειτονική Αντινούπολη διέθετε, και το ιπποδρόμιό της εξυπηρετούσε και τις δύο πόλεις. Έτσι, 4. πιθανόν να εξηγείται και η αναφορά του δήμου στον στ. 29.

Μεταξύ των άλλων, στην επιστολή περιγράφεται κάποια έκτροπη κατάσταση, που έφθασε μέχρι του σημείου να ανταλλάγουν ύβρεις (στ. 16: *Ὑβρισεν τὸν κόμιτα*). Οι παραλήπτες της επιστολής αποκαλούνται *σοφώτατοι* (στ. 22 και πιθανόν 38),

ενώ αναφέρονται οι λέξεις *ἵπποδρομία*, *ἵπποδρόμιον*, *ἵππικὸν* και *δήμος*. Μια γυναίκα φαίνεται να φωνάζει (στ. 31) και υπάρχει αναφορά σε κάποιο φάρμακο ή δηλητήριο (στ. 32 και 34). Συλληφθέντες παραδίδονται στο δούκα της Θηβαΐδος (στ. 33), ενώ πιθανόν να είχε προκληθεί πυρκαϊά, η οποία απεσβέσθη (στ. 18). Υπάρχει λοιπόν το βάσιμο ενδεχόμενο να έχουμε να κάνουμε με αναφορά σε κάποια εξέγερση στον ιππόδρομο της Αντινουπόλεως. Μια τέτοια υπόθεση θα δικαιολογούσε και το ασυνήθιστα μεγάλο μέγεθος της επιστολής αυτής.

9. “**P.Berol. 11520⁻ : Magical Text?**”, *Akten des 23. Internationalen Kongresses für Papyrologie*, Wien: 22.-28. Juli 2001, εκδ. H. Harrauer και B. Palme, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 2005, 319-325.

Κείμενο γραμμένο κάθετα προς τις ίνες του παπύρου, ο οποίος αποτελείται από τρία σπαράγματα, και χρονολογείται με παλαιογραφικά κριτήρια στο 3ο αιώνα μ.Χ. Το κείμενο δεν περιέχει *voces magicae*, αλλά πολλές λέξεις του μπορούν να παραπέμψουν σε μαγικό περιεχόμενο. Αναφέρονται οι λέξεις *σκαπάνη* (στ. A.I.5), *ἀνασκάπτειν* (στ. A.I.7), *καύσεις* (A.I.21), *ἄλλο* (A.II.3), *ἵπτασθαι* (A.II.4), *βοῦν* (C.5), *ἔκασεν* (C.9) κ.ά., λέξεις που απαντούν συχνά σε μαγικά κείμενα. Πιθανόν να έχουμε να κάνουμε με οδηγίες για μια μαγική τελετή, ή ακόμα και με απόσπασμα μιας *historiola*.

10. «**Νάνοι και πυγμαίοι**», *Θεμέλιος, Τιμητικός τόμος Γ.Ν. Δημητροκάλλη*, Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2003, 19-27.

Τίθεται το ερώτημα εάν οι Έλληνες είχαν πράγματι έρθει σε επαφή με πραγματικούς πυγμαίους, ή αν ο μύθος της Γερανομαχίας που μας παραδίδει ο Όμηρος αποτελεί απλώς μια εκδοχή του ευρέως διαδεδομένου ινδοευρωπαϊκού μύθου περί μάχης μεταξύ πουλιών και νάνων. Ένα άλλο θέμα που τίγεται είναι το

αν και κατά πόσον οι νάνοι ήταν αποδεκτοί από τους Έλληνες και τους Ρωμαίους ως ισότιμοι πολίτες, ή αν αντιμετωπιζόνταν με ιδιαίτερο τρόπο, λόγω της παρεκκλίνουσας εμφάνισής τους.

11. **“A Few Remarks on Copronyms in Graeco-Roman Egypt”**, *Paramone. Editionen und Aufsätze von Mitgliedern des Heidelberger Instituts für Papyrologie zwischen 1982 und 2004*, εκδ. J.M.S. Cowey και B. Kramer, München/Leipzig: K.G. Sauer, 2004 (=APF Beiheft 16), 230-237.

Το άρθρο αυτό εξετάζει το θέμα των κοπωνύμων στην ελληνιστική και ρωμαϊκή Αίγυπτο. Στα παπυρικά έγγραφα εμφανίζονται εκατοντάδες άτομα τα οποία φέρουν ονόματα όπως Κοπρέας, Κοπρείας, Κοπρέυς, Κόπρις, Κοπρύλλος, Κοπρής, Κοπρία, Κοπρίλλα και Κοπρούς. Η παλαιότερη άποψη των παπυρολόγων που πρωτοδιατυπώθηκε από τον P. Perdrizet το 1921, ήταν ότι τα ονόματα αυτά ανήκαν σε άτομα που είχαν εκτεθεί προς υιοθεσία ως βρέφη. Όμως υπάρχουν και άλλες ερμηνείες του λόγου για τον οποίο ένας άνθρωπος μπορεί να φέρει ένα τέτοιο όνομα, όπως:

1. Το επάγγελμα του φέροντος ή των προγόνων του.
2. Η υποτιμητική, προσβλητική χρήση του ονόματος.
3. Ενδεχομένως το όνομα να είναι ενδεικτικό του είδους της κατοικίας του φέροντος.
4. Αποτροπαϊκή χρήση.

12. «**Η Ελένη του Ευριπίδη στο πολυπολιτισμικό σχολείο**», *Γλώσσα και Λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, Ιωάννινα 16-1 Μαΐου 2003, Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2004, 273-283.

Γίνεται η διαπίστωση ότι στο σχολικό εγχειρίδιο για την *Ελένη* του Ευριπίδη δεν υπάρχει καμιά αναφορά στο πώς αντιμετώπιζαν οι αρχαίοι Έλληνες μια ξένη χώρα και ποιοι ήταν οι προβληματισμοί της εποχής του Ευριπίδη πάνω στο θέμα της ετερότητας. Οι διδάσκοντες στα πολυπολιτισμικά σχολεία θα έπρεπε να έχουν ως στόχο τη δημιουργία κοινών αποδεκτών ενός πολιτισμού· αυτό άλλωστε μπορεί να αποτελέσει έκφραση της παγκοσμιοποίησης του αρχαίου ελληνικού πνεύματος. Η *Ελένη* θα ήταν μία μοναδική ευκαιρία για να καταδειχθεί ότι ο προβληματισμός απέναντι στη διαφορετικότητα δεν είναι προϊόν της σύγχρονης σκέψης, αλλά έχει βαθιές ρίζες που φτάνουν τουλάχιστον μέχρι τους Ίωνες εθνογράφους.

13. “**P.Thrace 1**”, *Archiv für Papyrusforschung* 52/1, (2006), 31–40, ISSN (Online) 1867-1551.

Πρόκειται για μια έκδοση ενός παπύρου της συλλογής του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας. (Η συλλογή αγοράστηκε ύστερα από ενέργειές μου).

Το κείμενο αποτελείται από δύο σπαράγματα, γραμμένα παράλληλα προς τις ίνες του παπύρου, και χρονολογείται με παλαιογραφικά κριτήρια στο τέλος του 2ου με αρχές του 1ου αιώνα π.Χ. Η προέλευση του παπύρου παραμένει άγνωστη, αν και σε κάποια άλλα σπαράγματα της συλλογής έχουμε αναφορές στα *Κερκεσοῦχα* (χωριό στην Ηρακλείδου μερίδα του Αρσινοΐτη νομού, κοντά στην Καρανίδα), ενώ στον στ. 18 του 1ου αποσπάσματος διαβάζουμε: *Ἄρσινοεΐτην*. Το κείμενο είναι μια *ἔντευξις* μιας γυναίκας, της Δηιδამείας, ενδεχομένως Θράσσης, προς ένα αρχισωματοφύλακα. Παρουσιάζει πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία, ένα από τα οποία είναι οι έμμεσες πληροφορίες για τη χρήση των εθνικών ονομάτων κατά την πτολεμαϊκή εποχή.

14. «**Μελαγχολία**», *Επετηρίδα του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ.* 1 (2005), 35-48.

Το άρθρο αυτό αρχίζει με μία παρουσίαση της αρχαίας άποψης για τα τέσσερα στοιχεία του ανθρώπινου οργανισμού, στο πρότυπο των γραμμών σκέψης των προσωκρατικών φιλοσόφων. Στη συνέχεια παρουσιάζει σύντομα την ιατρική προσέγγιση της ασθένειας και ασχολείται με τη μελαγχολία ως κίνητρο δημιουργίας. Τέλος, καταλήγει στο μαγικό τετράγωνο που απεικονίζεται στο χαρακτηριστικό του αναγεννησιακού Dürrer «Μελαγχολία». Πρόδρομοι αυτού του τετραγώνου απαντούν ήδη από την ελληνορωμαϊκή εποχή, ενώ η παράδοση της χρήσης τέτοιων τετραγώνων με μαγικούς/ιαματικούς σκοπούς συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας.

15 «**Έλληνες και Βάρβαροι**», *Πρακτικά Δημερίδας της Διεθνούς Επιστημονικής Εταιρείας Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας*, με θέμα: Η συνάντηση των πολιτισμών, Λεμεσός 18/19-1-2008, σσ. 73-82.

16. «**Τεχνολογία στην Παπυρολογία**», *Νέες τεχνολογίες στις αρχαιογνωστικές επιστήμες*, Αθήνα 2008, Εκδόσεις Gutenberg, επ. Ι. Λυριτζή, 393-408.

17. “**The Tradition of the Fragment: On school texts**”, 11 σσ., υπό έκδοση, De Gruyter 2013.

Εξετάζεται η χρήση των φιλολογικών αποσπασμάτων στο σχολικά εγχειρίδιο του 3ου αιώνα π.Χ. *un livre d' écolier du IIIe siècle avant J.-C.* Ερευνώνται τα κριτήρια βάσει των οποίων επιλέγονται συγκεκριμένα αποσπάσματα για διδασκαλία στα σχολεία των ελληνοπαίδων της πολεμαϊκής Αιγύπτου και το αν οι συντάκτες των εγχειριδίων είχαν άμεση πρόσβαση στα λογοτεχνικά έργα της εποχής τους ή η επιλογή των κειμένων γινόταν από γνωμολόγια και ανθολογίες.

18. «**Acta Alexandrinorum: Ευγένεια και διαπλοκή**», τόμος προς τιμήν Ε. Παπαθωμόπουλου, 2012.

Παρουσίαση των κειμένων που είναι γνωστά ως *Acta Alexandrinorum* και διασώζονται αποσπασματικά σε παπύρους. Ο ρόλος της ευγενούς ελληνικής καταγωγής στην εκπροσώπηση των Αλεξανδρινών στην ρωμαϊκή αυλή σε αντιπαράθεση προς την καταγωγή των αντιδίκων, αλλά και του κρίνοντος αυτοκράτορα. (Ανακοινώθηκε στην ΙΔ΄ Συνάντηση Ιστορικών του Δικαίου στην Κομοτηνή, 20-22-11).

19. «**MME: Η δόμηση της συναίνεσης για την αποδόμηση των ΑΕΙ**», υπό έκδοση, 2012. Η απόδειξη της θεωρίας της πολιτισμικής ηγεμονίας του Γκράμσι στο παράδειγμα του ελληνικού νόμου για τα ΑΕΙ.

20. I. Polemis και H.G. Ioannidou, “**Άπλούται γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῷ κόσμῳ: A note on the proemium to the second book of Artemidorus’s Geographoumena**”, *APF* 58. 2, 221–227. Η χρήση του τόπου *ἀπλούται τῷ κόσμῳ* στο κείμενο αποτελεί ένδειξη για τη γνησιότητά του.

21. H.G. Ioannidou και I. Polemis, “**Notes on various texts preserved on papyrus**”, *BASP* 49 (2012). Προτάσεις για βελτιώσεις στην αποκρυπτογράφηση και ερμηνεία τριών παπυρικών κειμένων.

22. Χ. Ιωαννίδου, «**Η θυσία των άλλων**», *Πρακτικά Δημερίδας της Διεθνούς Επιστημονικής Εταιρείας Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας*, υπό έκδοση. Η θυσία ως μεταβίβαση της ενοχής.

iii. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

1. *Bibliotheca Orientalis*: **SPOONER. J. (ed.)**, *Nine Homeric Papyri from Oxyrhynchos*. Istituto Papirologico “G. Vitelli”, Firenze, 2002.

Βιβλιοκρισία του έργου του J. Spooner, το οποίο είναι μια διεξοδική έκδοση των P.Oxy. 4630-4637, παπυρικά αποσπάσματα που περιλαμβάνουν scholia minora στο Β της Ιλιάδας. Επίσης, εκδίδεται και ο P.Oxy 4638, που περιέχει τους στ. 192-287 (εκτός των 227-253) του Β της Ιλιάδας.

2. *Bibliotheca Orientalis* (υπό έκδοση): **ANDORLINI, I.**, *Testi medici su papiro. Atti del Seminario di studio* (Firenze, 3-4 giugno 2002), Progetto Corpus dei Papiri Greci de Medicina. Istituto Papirologico “G. Vitelli”, Firenze, 2004.

Πρόκειται για ένα τόμο ο οποίος περιέχει τα πρακτικά του σεμιναρίου που έλαβε χώρα στα πλαίσια του Προγράμματος Corpus dei Papiri Medici, στο Istituto Papirologico “G. Vitelli” στη Φλωρεντία. Περιέχει κυρίως άρθρα σχετικά με παύρους ιατρικού περιεχομένου.

iv. ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

- 2000 Νεκρολογία W. Brashear, *ΑΘΗΝΑ ΠΒ* (2000), 307-308.
 2005 Νεκρολογία Γ.Ν. Δημητροκάλλη, *Εφημερίδα Χρόνος*, 3/2005.

V. ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ – ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΕ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Επιβλέπousα στις εξής επιτυχώς υποστηριχθείσες διατριβές:

1. Θεοδοσία Λαμπράκη, *Οι Εβραίοι στην ελληνιστική Αίγυπτο*. Η διατριβή ολοκληρώθηκε την άνοιξη του 2005, και υποστηρίχθηκε επιτυχώς στις 31-10-2005. Είναι μια διεξοδική μελέτη της ιστορίας των Εβραίων της Αιγύπτου και των σχέσεών τους με τους Έλληνες και τον ελληνικό πολιτισμό.

2. Δημήτρη Χατζηναστασιάδη: *Ο θάνατος στον Όμηρο*. Μια έρευνα των απόψεων περί θανάτου, ψυχής και της μετά θάνατον ζωής στον Όμηρο.

3. Χρήστου Χατζημιχαήλ: *Ιωσήφ και Ασηνέθ*. Πρόκειται για μια εξαντλητική παρουσίαση ανάλυση, κριτική έκδοση και μετάφραση του απόκρυφου έργου της Παλαιάς Διαθήκης. Το τελευταίο μέρος της διατριβής αφιερώνεται σε υφομετρική επεξεργασία του Ιωσήφ και της Ασηνέθ.

4. Αταλάντης Μιχελογιαννάκη: *Το αρχαίο ελληνικό επίγραμμα και η κρητική μαντινάδα*, ΤΕΦ, ΔΠΘ 2013.

Είμαι επιβλέπousα των εξής υποψηφίων διδασκτόρων:

1. Μενεσελίδου Μακρίνας: *Αρχαίες επιβιώσεις στα ποντιακά παραμύθια* .
2. Μπασματζή Ειρήνης: *Περί Ίσιδος και Οσίριδος*
3. Μιχάλη Ιωάννας: *Γυναίκες στην ελληνιστική Αίγυπτο*.
4. Δαλακούρα Βερονίκης: *Ιωάννης Συκουτρός: Η παιδαγωγική θεωρία ως πολιτισμική και κοινωνική κριτική*.

Επίσης, συμμετείχα ως μέλος στις τριμελείς επιτροπές των εξής υποψηφίων διδασκτόρων:

1. Χριστοδούλου Αιμιλίας: *Η πρόσληψη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στους νεότερους μακεδόνες ποιητές*, ΤΕΦ, ΔΠΘ 2011.

2. Τσιτσιγιάννη Αποστόλου: *Ο ρόλος της χρείας στη ρητορική εκπαίδευση της ύστερης αρχαιότητας*, ΠΤΔΕ, ΔΠΘ, 2011.
3. Τερζίδου Μαρίας: *Η Μουσική Παιδεία στην Ελληνορωμαϊκή Αίγυπτο μέσα από τη μαρτυρία των παπύρων*, ΤΕΦ, ΔΠΘ, 2011.
4. Γκότση Παναγιώτας: *Οι νεκυδαίμονες*, ΤΕΦ, ΔΠΘ, 2013.
5. Ζωίτσα Τέντα-Σκαλτσογιάννη, *Ο Ερωτικός του Πλουτάρχου: Μια νέα ανάγνωση*, ΤΕΦ, ΔΠΘ, 2013.

Συμμετείχα στις εξής επταμελείς επιτροπές υποψηφίων διδασκόντων:

1. Ζήση Μελισσάκη, *Η διασπορά Χειρογράφων του Αγίου Όρους σε βιβλιοθήκες του εξωτερικού. (Η περίπτωση του Κωνσταντίνου-Μηνά Μηνωΐδη)*, Τμήμα Ιστορίας-Εθνολογίας Δ.Π.Θ., 2001.
2. Κωνσταντίνου Παΐδα, *Κάτοπτρα Ηγεμόνων*, Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, Δ.Π.Θ., 2004.

Επί 15 χρόνια (1988-2004), κάθε Φεβρουάριο, δίδασκα Παπυρολογία σε τελειόφοιτους και νεαρούς επιστήμονες στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, στα πλαίσια του Φροντιστηρίου Ιστορικών Επιστημών, το οποίο διοργανώνει το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών.

Από την ίδρυση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τ.Ε.Φ., το 2006, μέχρι σήμερα διδάσκω Ιστορία της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, Ιστορία της Ρωμαϊκής Αιγύπτου και Παπυρολογία.

VI. ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ (ενδεικτικά)

- XVII Congresso Internazionale di Papirologia, Napoli 19-26/5/1983.
- 18ο Διεθνές παπυρολογικό Συνέδριο, Αθήνα 25-31/5/1986.
- 20th International Congress of Papyrologists, Copenhagen 23-29/8/1992.
- Διάλεξη στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών με θέμα *Σχέσεις Ελλήνων και βαρβάρων στην ελληνορωμαϊκή Αίγυπτο*, 2/1995.
- 21. Internationaler Kongress für Papyrologie, Berlin 13-19/8/1995.
- Διεθνές Συνέδριο Euroclassica: Homer and European Literature, Χίος, 28/8-1/9/1997.
- Colloque International: Le rôle et le statut de la femme en Égypte hellénistique, romaine et byzantine, Vrije Universiteit Bruxelles & Katholieke Universiteit Leuven, Brussel & Leuven, 27-29/11/1997.
- Διάλεξη στο Κολλέγιο Αθηνών, με θέμα *Έλληνες και βάρβαροι*, 4/1998.
- International Symposium: Oxyrhynchus: a City and its Texts. Oxford & London, 15-18/7/1998.
- XXII Congresso Internazionale di Papirologia, Firenze, 23-29/8/1998.
- Ανακοίνωση: *P.Berol. 25706 (Brief?)*.
- Α Συνέδριο Φιλοσοφίας Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ., 16-17/3/2001 (χαιρετισμός).
- ΙΑ Συνέδριο της FIEC, Καβάλα, 24-30/8/1999. (Ανακοίνωση: *Greeks and Egyptians in Roman Egypt. Some Aspects Illustrating Changes in Identities*).

- 23. Internationaler Kongress für Papyrologie, Wien: 22-28. Juli 2001.
(Ανακοίνωση: *P.Berol. 11520^v: Magical Text?*)
- Οργάνωση κύκλου σεμιναρίων στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ., με θέμα: *Η μαγεία στην Αρχαιότητα* (παρουσίαση ομιλητών – ανακοίνωση – συντονισμός).
- Συνέδριο Λατινικών με θέμα *Το Ρωμαϊκό Μυθιστόρημα*, Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ., 17/5/2001.
- Συνέδριο Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, με θέμα: *Γλώσσα και Λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Ιωάννινα, 16-17/5/2003. Ανακοίνωση: «Η Ελένη του Ευριπίδη στο πολυπολιτισμικό σχολείο», Πρακτικά, 2004, σσ. 273-283.
- 24th International Congress of Papyrology, Helsinki, 1-7/8/2004.
(Ανακοίνωση: *P.Thrace I*).
- Συνέδριο Ιστορικών του Δικαίου, Νομική Σχολή Δ.Π.Θ., 22-23/10/2004 (με ανακοίνωση).
- Συνέδριο εκπροσώπων των Φιλολογικών Τμημάτων, του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και της Ε.Ε. Φιλολόγων στο Φ.Σ. *Παρνασσός*, Αθήνα 26/6/ 2004, με θέμα τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών και την αντιμετώπιση του γλωσσικού προβλήματος στην Εκπαίδευση (με τοποθέτηση).
- Συνάντηση Προέδρων Φιλολογικών Τμημάτων, Ιωάννινα 13/12/2004, με θέμα *Το παρόν και το μέλλον των ελληνικών Φιλολογικών Τμημάτων* (με τοποθέτηση, βλ. φωτοτυπίες έργων).
- Β Συνέδριο Φιλοσοφίας Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ., 3-4/12/2004 (χαιρετισμός, βλ. φωτοτυπίες έργων, ανακοίνωση: *Περί Μελαγχολίας*).

- Ομιλία για επίδοση τόμου Γ.Ν. Δημητροκάλλη, Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ., 5/2003.
- Ημερίδα οργανωμένη από τον Σύλλογο φοιτητών του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ., για τις *Προοπτικές των Φιλολογικών Σπουδών* (ομιλία, βλ. εφημερίδα Χρόνος, 2003).
- Παρουσίαση του ποιητικού έργου της Ε. Γλύκατζη-Αρβελέρ, 10/5/2005.
- *Η συνάντηση των πολιτισμών*, Συνέδριο φιλοσοφίας, Λεμεσός 18-19/11/2008 (ανακοίνωση: *Έλληνες και βάρβαροι*, Πρακτικά σσ. 73-82).
- *Λόγος Γυναικών*, 26-28 Μαΐου 2006, Χαιρετισμός, *Πρακτικά* σ. 21.
- Η' Πανελλήνιο Συνέδριο των Λατινιστών, 2-5 Μαΐου 2007 (πρόεδρος οργανωτικής επιτροπής – χαιρετισμός).
- Ζ' Συνάντηση Βυζαντινολόγων Ελλάδος και Κύπρου, Σεπτέμβριος 2007 (πρόεδρος της οργανωτικής επιτροπής-χαιρετισμός).
- *Reception of Greek Literature 300 BC-AD 800: Traditions of the Fragment*. Διεθνές Συνέδριο οργανωμένο σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, 3-7 Σεπτεμβρίου 2009, Κομοτηνή. Εισαγωγική ομιλία και ανακοίνωση: *On School Exercises*.
- Ημερίδα ΕΚΠΑ, *Νέες προκλήσεις στην παιδεία: ο φιλόλογος του αύριο* 2.01.2011 (Ανακοίνωση: «Προγράμματα σπουδών: Σκέψεις και προτάσεις»).
- Δ' Συνέδριο Διεθνούς Επιστημονικής Εταιρείας Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας, Λεμεσός, Κύπρος, 4-5 Νοεμβρίου 2011 (Ανακοίνωση: «ΜΜΕ και η κατασκευή της συναίνεσης. Το παράδειγμα της μεταρρύθμισης των ΑΕΙ στην Ελλάδα»).

- ΙΔ΄ Συνάντηση Ιστορικών του Δικαίου, Κομοτηνή, 20-22 Οκτωβρίου 2011 (Ανακοίνωση: «Acta Alexandrinorum: Ευγένεια και διαπλοκή»).

VII. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ κλπ.

- Μέλος της Association Internationale de Papyrologues
- Μέλος της American Society of Papyrologists
- Μέλος της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής
- Μέλος της επιτροπής του ΥπΕξ για την οργάνωση Ελληνικού Πανεπιστημίου στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου
- Αναπληρωματικό μέλος Τοπικού Συμβουλίου Αρχαιοτήτων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
- Μέλος προσωρινής Γ.Σ. του Τμήματος Φιλολογίας της Καλαμάτας (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου)
- Μέλος επιτροπών του Ι.Κ.Υ.
- Επιστημονική υπεύθυνη προγράμματος αναμόρφωσης προπτυχιακών σπουδών
- Επιστημονική υπεύθυνη πρότασης προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ για την εκπαίδευση των μουσουλμανοπαίδων στη Θράκη
- Επιστημονική υπεύθυνος Συνεδρίου Λατινιστών
- Επιστημονική υπεύθυνος Συνεδρίου *Raising thr Fragment to the Status of the Whole*
- Πρόεδρος επιτροπής Βιβλιοθήκης

- Αναπληρώτρια Πρόεδρος Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ.
- Πρόεδρος Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ.
- Διευθύντρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών
- Μέλος της Συγκλήτου του Δ.Π.Θ.
- Μέλος της Επιτροπής Ερευνών του Δ.Π.Θ.
- Μέλος Εισηγητικών ομάδων Πανελληνίων εισαγωγικών εξετάσεων
- Μέλος εκλεκτορικών σωμάτων
- Μέλος εισηγητικών επιτροπών
- Μέλος της συντακτικής επιτροπής της Επετηρίδας του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας
- Πρόεδρος της ΟΜΕΑ
- Μέλος επιτροπών ΙΚΥ

(Ενδεικτικά): Κατά τη διάρκεια της θητείας μου ως προέδρου του ΤΕΦ

- εκπόνησα την πρόταση για το Πρόγραμμα Αναβάθμισης Προπτυχιακών Σπουδών και εν συνεχεία υπήρξα επιστημονικά υπεύθυνη για την υλοποίησή του.
- εισηγήθηκα την ίδρυση Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών πέντε κατευθύνσεων, συνέταξα το καταστατικό του και το διευθύνω από το 2006.

- εισηγήθηκα την τελευταία αναμόρφωση του προγράμματος προπτυχιακών σπουδών, το οποίο είναι προσαρμοσμένο στις σύγχρονες απαιτήσεις.
- απέκτησα για λογαριασμό του ΤΕΦ συλλογή πτολεμαϊκών παπύρων.
- οργάνωσα διεθνή συνέδρια στο ΤΕΦ.
- οργάνωσα εβδομαδιαίο σεμινάριο με θέμα *Η Μαγεία στην Αρχαιότητα* με ξένους και Έλληνες προσκεκλημένους.
- προσκάλεσα στο ΤΕΦ επιφανείς επιστήμονες του κλάδου μας.
- έλαβα μέρος σε συνεντεύξεις, δημόσιες ομιλίες, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές με σκοπό τη διάδοση του έργου του ΤΕΦ.
- εισηγήθηκα και επιμελήθηκα την έκδοση των δύο τόμων της επετηρίδας του ΤΕΦ, *Ροδόπη*.

VIII. ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

Αγγλικά (Proficiency), Γαλλικά (Diplôm d' Études Supérieures II), Γερμανικά (Kleines deutsches Sprachdiplom), Ιταλικά, Τουρκικά.

ΙΧ. ΕΤΕΡΟΑΝΑΦΟΡΕΣ (ενδεικτικά)

1. *Byzantinoslavica* 51-52 (1989), σ. 108
2. J. Rea, A Student's Letter to His Father: P. Oxy. XVIII 2190 Revised, *ZPE* 1993
3. H. Seldeslachts, *A Christian Word-List on a Papyrus of the Bibliothèque Royale at Brussels* ("MS. Brux." IV 590), *ZPE* 1993
4. H. King, "Hippocratic Medicine", *Classical Review*, 1994
5. H. Maehler, Il contributo dei papiri alla letteratura classica, *Papyrologica Lupiensia* 1994
6. *Antike Welt* 28 (1997), σ. 140
7. M. Gronewald, *ZPE* 115, 1997, σσ. 117
8. N. Gonis, Remarks on Private Letters, *ZPE* 1997
9. *Kölner Papyri* 1997, σ. 140
10. *Les Études Classiques* 65 (1997), σ. 189
11. C. Römer, *APF* 43/1, 1997, σσ. 133
12. A.E. Hanson, In the shadow of Galen : two Berlin papyri of medical content (BKT IX 80 and 81), *Studies in Ancient Medicine*, 18, 1998
13. J. Chapa, *Letters of condolence in Greek papyri*, (*Papyrologica Fiorentina* XIX), Gonelli, Firenze, 1998, σσ. 139 και 142
14. W. Luppe και G. Poethke, „Homerika der Berliner Papyrus-Sammlung“, *APF* 1998
15. C. Römer, Christliche Texte II, *APF* 44/1, 1998
16. *Bulletin Analytique d'histoire romaine* 1998, σ. 363
17. P. van Minnen - Mnemosyne, 1999, *Poetae Comici Graeci (PCG)*, Vol. VIII: Adespota
18. M. Fassino, Revisione di P. Stras. WG 304-307: "Nuovi frammenti della Medea e di un'altra tragedia di Euripide", *ZPE* 1999

19. *Biblos* 48 (1999), σσ. 194 και 194
20. J. Locher, *Topographie und Geschichte der Region am ersten Nilkatarakt in griechisch-römischer Zeit*, Teubner 1999, σ. 186
21. A. Jones, *Astronomical Papyri from Oxyrhynchus (P. Oxy. 4133-4300)*, σσ. 301 και 355, 1999
22. P. van Minnen “Poetae Comici Graeci (PCG)”, *Mnemosyne* 1999
23. J. Lundon, “A Passage of Isocrates on the Back of a Protocol” (*PVindob G 39977*), *ZPE* 2000
24. G. Menci, “Latinismi nei papiri tachigrafici”, *Papyrologica Lupiensia* 9, 2000
25. P. Sarischouli, „Fragmente hellenistischer Dichtung“, *APF* 2000
26. *Elenchus of Biblica*, 2000, σ. 432
27. G. Lusini, Nouvelles recherches sur le texte du pasteur d’ Hermas, *Apocrypha* 12, 2001
28. J.F. Oates, R.S. Bagnall, S.J. Clackson, Checklist of editions of Greek, Latin, Demotic, and Coptic papyri, ostraca, and tablets, 2001
29. A.E. Hanson, “Anonymous Treatise on the Brain (BKT IX 80)”, στο *Greek medical papyri*, Firenze: Istituto papirologico "G. Vitelli", 2001, I.Andorlini
30. A.E. Hanson, A quotation from Galen, Nat. fac. (BKT IX 81), στο *Greek medical papyri*, Firenze: Istituto papirologico "G. Vitelli", 2001, έκδ. I.Andorlini
31. T. De Jong, “More Greek Horoscopes from Kellis (Dakhleh Oasis)”, *ZPE* 2001
32. C. Preiser, *APF* 48.1, 2002
33. E. Salmenkivi, *Cartonnage Papyri in Context: new Ptolemaic documents from Abū Šīr al-Malaq*, 2002, σ. 178
34. R. Luiselli, *APF* 48.1, 2002, Un nuovo papiro del Pluto di Aristofane
35. R.F. Hock και E.N. O’Neil, *The Chreia and Ancient Rhetoric: Classroom Exercises*, Brill: 2002, σ. 27
36. N. Gonis, “Late hexameters from Hermopolis”, *APF* 2003
37. H. Maehler, *Gnomon* 2003, σ. 229-230

38. M.H. Marganne, “Le médecin, la trousse et le livre dans le monde gréco-romain”, *Papyrologica Lupiensia* 12, 2003
39. R. Luiselli, “Papiri greci riutilizzati per la manifattura di un cartonnage di legatura”, *ZPE* 142, 2003
40. I. Denuzzo, “Le Storie di Alessandro Magno nei papiri”, *Papyrologica Lupiensia* 2003
41. L. Capron, “Nouveaux Fragments du Mertens-Pack³”, *ZPE* 2003
42. E. Χουλιαρά, *Η Αλιεία στην Αίγυπτο υπό το φώς των ελληνικών παπύρων*, 2003
43. *Coptic Studies on the Threshold of the New Millenium: Proceedings of the Second International Congress of Coptic Studies, Leiden. 2000*, vol. 1, 2004, σ. 602
44. *Bacchylides: A Selection - Edited by H. Maehler*, Cambridge University Press 2004
45. A. Ralphps, D. Fraenkel, *Verzeichnis der griechischen Handschriften des Alten Testaments*, 2004
46. M. de Haro Sanchez, *Catalogue des papyrus iatromagiques grecs*, *Papyrologica Lupiensia*, 2004
47. S.L. Lippert, *Tebtynis und Soknopaiu Nesos*, 2005
48. W. Clarysse, “Un alphabet grec en caractères latins”, *APF* 2005
49. P. Sarischouli, “Fragment of an anonymus astrological treatise: another Apotelesmaticon”, *APF* 2006
50. J. Trumpf, „Pap. Berl. 21266: Ein Beleg für die historische Quelle des griechischen Alexanderromans?“, *ZPE* 2006
51. *Berichtsjahr* 2006, σ. 311
52. Amphilochios Papatomas, *Fünfunddreissig griechische Papyrusbriefe aus der Spätantike*, de Gruyter 2006, σσ. 51, 75, 83, 93, 114. 176
53. C. PERNIGOTTI, „Antologie gnomologiche su papiro: materiali per una nuova analisi del problema“, *oeaw* 2007

54. M. KOHLBACHER, „Probleme bibliographischer Erfassung christlich literarischer Papyri“, *oeaw* 2007
55. *ibid.*
56. N PELLÉ, “Ricerche sui papiri di Senofonte”, *oeaw* 2007
57. *ibid.*
58. D. Hagedorn, „Beobachtungen zu zwei Texten christlich-literarischen Inhalts aus der Wiener Papyrussammlung“, *ZPE* 163 (2007)
59. G.Ucciardello, “Riesame di P. Schubart 9 (= *P.Berol.* 11777+ 11801): alcune osservazioni di lettura e proposte interpretative”, *oeaw* 2007
60. A. Papatomas, „Zur byzantinischen Homilie *P.Oxy.* XVII 2073“, *ZPE* 2007
61. A. Petrovic, *Kommendar zu den simonideischen Versinschriften*, Brill: 2007, σ. 103
62. I. Gardner, “P.Kellis I67 Revisited”, *ZPE* 159 (2007)
63. I. Andorlini, “Old and new Greek Papyri from Tebtunis in the Bankroft Library of Berkeley”, *Graeco-Roman Fayum: Texts and Archaeology, Proceedings of the third International Fayum Symposium*, Freudenstadt, May 29-June 1, 2007, εκδ. S.L. Lippert και M. Schentuleit, 2008
64. *Asiatische Studien: Zeitschrift der Schweizerischen Gesellschaft für Asienkunde*, 62.2-4 (2008), σ. 726.
65. A. Harker, *Loyalty and dissidence in Roman Egypt: the case of the Acta Alexandrinorum*, 2008, στις σσ. 10, σημ. 6, 15, σημ. 50, 38, 39, 45, 59, 74, 76, σημ. 129, 78,79, 80 (bis), 81, 82, 86, 117, σημ. 116, 126, σημ. 177, 181, 182
66. M. Mossakowska-Gaubert, *Tuniques à manches courtes et sans manches dans l’habit monastique égyptien*, 2008
67. R.S. Bagnall, SB 6.9025, “Cotton and the Economy of the Small Oasis”, *BASP* 45 (2008)
68. H. Maehler, “Homer und Hephaistos in einem Berliner Papyrus”, *APF* 2009
69. P. Sarischouli, “Acta Alexandrinorum”, *APF* 2009

70. J.L. Fournet, “Homère, Iliade I 86-93”, *APF* 2009
71. C. Fischer-Bovet, *Army and Society in Ptolemaic Egypt*, 2009, σσ. 85, 187, 209
72. J. Kramer, „Ein gallisches Wort in den Papyri: βασκαύλης“, *APF* 2009
73. M. Decker, “Plants and Progress: Rethinking the Islamic Agricultural Revolution”, *Journal of World History*, 2009
74. M.C. Scappaticcio, “Appunti per una riedizione dei frammenti del Palinsesto Virgiliano dell' Ambrosiana”, *APF* 2009
75. K.A. Worp, *Commentary to Theocritus Idylls, Mnemosyne* 2009
76. *P.Gr.Math.*, Fowler
77. S.T. Tovar, “Commentary to Theocritus Idylls 1.45-152, 7.5”, *Mnemosyne*, 2009
78. M. Fressura, και M.C. Martinelli, “Osservazioni sullo Gnomologio Barns (P. EES= MP3 1574= LDAB 1055)”, *Incontri triestini di filologia classica* 9, 2010
79. F. Montanari, L. Pagani, *From Scholars to Scholia: Chapters in the History of Ancient Greek Scholarship*, 2011, σ. 135
80. id., σ. 149
81. id., σ. 150
82. id., σ. 173
83. id., σ. 200
84. J. Kramer, *Von der Papyrologie zur Romanistik, APF Beihefte*, de Gruyter 2011, σ. 187
85. Π. Σαρίσχουλη, *Πλουτάρχου Περί Ίσιδος και Οσίριδος. Ο μύθος*, Θεσ/νίκη University Studio Press, 2011, σ. 158, σημ. 456